

מתוך סדרת הספרים "לב המועדים"

יהוה לב המועדים

הלכות והליכות בענין "ידידיו ביו"כ"

גליון מ'

משה לפני הקב"ה אם עברו ישראל על עשרת דיברות אביהם נתנסה בעשר ניסיונות ועמד בכולם יצא עשר בעשר (ויפטר) ישראל על שעברו עשרת הדברות בזכות אברהם אביהם שעמד בעשרה ניסיונות) ועל כן אנו מתורין עם השליח ציבור י' וידוים בו ביום לעורר זכות אברהם (כל בו סימן ע).

מקום אמירתו

השליח ציבור אומר באמצע התפילה, ויחיד אומר בסוף התפילה והטעם: לפי שיחיד שעושים לו מקום מיוחד אחר התפילה מכיון דעתו יותר אבל השליח ציבור כיון שמסיים תפילתו לא נשארה השליחות לכן אומר באמצע (ואוצר הגאונים חלק התשובות יומא פו, ב).

טעם אחר: לפי שהשליח ציבור מאריך באמצע התפילה בסליחות ובפסוקים של רחמים תיקנו לערב גם הוידוי ביניהם (אורחות חיים).

טעם אחר: ליחיד תקנו בסוף התפילה כדי שלא יפסיק באמצע התפילה או שמא יחטא בשעת התפילה בלא כוונה לכן מתוודה בסוף התפילה, אבל שליח ציבור שמתפלל כדי להוציא ידי חובה את מי שאינו יודע להתפלל לא היו נותנים ליבם עד סוף התפילה ויוצא שאינם יצאו ידי חובה לכן תקנו שיתוודה באמצע (לבוש תרו).

הטעם אחר "יהיו לרצון"

כיון דגמר תפילתו בהכרח צריך לומר ולבקש "יהיו לרצון" שזהו ג"כ חלק מהתפילה ואחר הוידוי אומר שוב "יהיו לרצון" שיתקבל הוידוי (ערוה"ש תרו, ג).

הטעם שאומרים הוידוי (אשמנו בגזנו) בזמרה ושיירה, ולא בכ"י לפי שתשובה מאהבה הופכת את העבירות לזכויות א"כ ראוי לשיר ולשמוח על החטאים בזכויות (תפארי"י תענית פ"ד מ"ח אות סו).
טעם אחר: אומרים בקול בכיות לעורר הלבבות (מפ"א תרי"ט, יח).

כל מצווה שבתורה בין עשה ובין לא תעשה אם עבר על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתוודות שנאמר (נפדננו ה, ו) "איש או אשה כי יעשה מכל חטאת האדם והתוודו את חטאתם אשר עשו" (רמב"ם תשובה פרק א ה"א).

טעם הוידוי

לפי שיו"כ הוא יום סליחה וכפרה כדכתיב (ויקרא מז, ל) "כי ביום הזה יכפר עליכם" צריך כל אדם שיתוודה על חטאיו כי כן מצאנו בכל קרבנות שבאו על הכפרה דכתיב בהם (במדבר ה, ז) "והתוודו את חטאתם אשר עשו", וכמו שעשה כה"ג שהתודה ביו"כ בעדו ובעד כל ישראל כדכתיב (שם מז, יז) "וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל" (לבוש תרו, א).

עשרה וידוים שביו"כ

ביום כיפור אומרים י' וידוים: ב' בערבית, ד' פעמים בד' תפילות ובחזרת הש"ץ, הרי עשרה (לבוש תכב, א, משנ"ב שם ס"ק א),

הטעם בעשרה וידוים: כנגד עשר פעמים שבהם מזכיר כהן גדול שם ה' המפורש ביום כיפור בבית המקדש (יומא לפ, ב) ג' פעמים בכל וידוי, ואחד כשאומר לה' חטאת (לבוש תכב, א).

טעם אחר: על שפגמו בעולם שנברא בעשרה מאמרות.

טעם אחר: כנגד עשרה דיברות שעברו עליהם.

טעם אחר: כנגד עשר פעמים שבהם כה"ג מקדש ידיו ורגליו ביו"כ (מהרי"ל הלכות יו"כ).

טעם אחר: לפי שיו"כ בעשור לחודש, דעשור הוא קודש קודשים (אליה רבה תרכ ס"ק ב בשם מהרי"ל ויל סימן קצא).

טעם אחר: עשרה וידוים כדי לעורר זכות עשרה ניסיונות שנתנסה אברהם אבינו, על דרך הגדה כדפירש רש"י על הפסוק בפרשת כי תשא "זכור לאברהם" (שמות לב, יג, והוא ממדרש שמ"ר מד) אמר

טעם אחר: לפי שמצוות תשובה זה מצוות עשה א"כ צריך לעשות את המצווה בשמחה עצומה כמו כל מצווה שצריך לעשות בשמחה (חת"ס מהרורא רביעאי לעי"כ).

הטעם שאומרים בלשון רבים ולא בלשון יחיד

לפי שכל ישראל גוף אחד וכל אחד אבר פרטי לעצמו וזה ערבות הדדית שיש לכל עם ישראל וכשאחד חוטא כאילו שכולם חוטאים ואע"פ שאין לו עוון הזה צריך להתוודות, ולכן מתוודים בלשון רבים בגלל החטאים של כולם (הארי ז"ל מובא בא"ח פרשת כי תשא).

הטעם שסדר הוידי לפי אלפ"א בית"א

לפי שאנו מתוודים על שעברנו על התורה שניתנה באלפ"א בית"א (פירוש התפילות לר"י בר יקר).

טעם אחר: לפי שכל תפילה שהיא על סדר אלפ"א בית"א מסוגלת להתקבל יותר ברצון, לפי שלא נברא העולם אלא בשביל כ"ב אותיות של תורה (חיים ושלום לבין איש חי).

טעם אחר: כדי שיהיו מורגלים (העונות שהתוודו על ליבם) בפיהם ויחזרו בתשובה שלמה בזכרם אותם (בהמשך הזמן) ולא יחזרו לסורם (כף החיים תרו, יח).

הטעם שמתודה על סדר אלפ"א בית"א גם על חטאים שלא חטא: כדי לא לביש את החוטא תקנו שכולם יאמרו (ספר חסידים תכא), **טעם אחר:** לפי שכל ישראל ערבים זה לזה.

"אבל אנחנו ואבותינו חטאנו" הטעם שמזכיר חטא אבות

לפי שהוא נענש עליהם כשאוחז מעשה אבותיו בידו, וכן כתיב (ויקרא כו מ) "והתוודו את עונם ואת עון אבותם" (של"ה הלכות תשובה).

וידי בעמידה

צריך להתודות מעומד (טושו"ע תרו, ג) **והטעם:** משום שבעמידה יש יותר הכנעה ומתודה בלב שלם (לבוש תרו, משנ"ב שם ס"ק ג), והעמידה צריכה להיות עד אחר "על חטאים שאנו חייבים עליהם ד' מיתות ב"ד" (משנ"ב תרו ס"ק י).

וטוב שישחה כמו במודים: (משנ"ב שם ס"ק י), **והטעם שנקטו כמו במודים:** לפי שאמרו חז"ל כל שאינו כורע במודים שדרתו נעשת נחש, אלמה דכריעה דומה לנחש ולכן בא העונש מדה כנגד מדה ונעשה שדרתו נחש, ולכן בשעת הוידי על חטא שבא מכח הנחש

(נחש הקדמוני- הוא יצר הרע) יכרע כנחש ויתקן דומיא שקלקל (של"ה).

ואם קשה לו לכופף עצמו: די שישחה את ראשו ובפרט בוידוי השני שחזור ואומר עם הש"ץ (שער הציון תרו ס"ק ו).

סמיכה: אין לסמוך על דבר כל שהוא בשעת אמירת הוידי ומה נחשב לסמוך שאם ינמל החפץ יפול, **והטעם:** משום דסמיכה כזאת נחשבת כישיבה (לבוש תרו, משנ"ב שם ס"ק י).

שמזכיר חטא יכה באגרוף על החזה או על הלב (הארי ז"ל הובא באר היטב תרו א), **והטעם:** כאומר אתה (הלב) גרמת לי שאחטא שהוא סיבה ראשונה לחטא (ערוה"ש תרו ס"ק ח, משנ"ב תרו ס"ק יא).

יכה ביד ימין על ליבו שבצד שמאל, **"באשמנו"** על כל תיבת "אשמנו" יכה הכאה אחת (מקובלים, שער הכוונות לארי מובא כה"ח קלא ה) **"בעל חטא"** יכה בתיבת "חטאנו", וי"א שיכה כשאומר על חטא (קובץ תשובות להגר"ח קניבסקי סימא) **"ובעל החטאים"** יכה בתיבת "שאנו חייבים" (שערים מצוינים בהלכה קלא ס"ק א, מקו"ח תרו א).

הטעם שאין חותם בוידוי "האל הסלח"

במנחה של ערב יו"כ, הטעם: לפי שחתם בשמו"ע "חנן המרבה לסלוח" ואין לחתום ב' חתימות מענין אחד בתפילה אחת (לבוש תרו ס"ק ד). **ובי"כ אין חותמים, הטעם:** אע"פ שאין אומרים "סלח לנו" כיון שכלו ז' הברכות שתקנו חז"ל לא יוסיף (לבוש תרו ס"ק ה).

הטעם שאומרים "אלהי עד שלא נצרת" לפי שהוא כענין הוידי (לבוש תרו).

דיבור בשעת הוידי: אין לדבר בשעת הוידי (מגן אברהם תרו ס"ק ה, משנ"ב שם ס"ק יא).

בסדר הוידי

בסתר ובגלוי, בשגה ובזדון, הטעם בסדר זה דצריך לבקש על הקל תחילה (באר היטב תרו ס"ק ג, משנ"ב שם ס"ק יא).

בסדר הוידי על החטאים: עולה, חמאת, קרבן עולה ויורד, אשם ודאי, ואשם תלוי, **הטעם בסדר זה** על פי סדרם בפרשת ויקרא (ערוה"ש תרו, ה).

מכת מרדות, מלקות ארבעים, ומיתה בידי שמים, ודי מיתות ב"ד, הטעם בסדר הזה לפי שצריך לבקש תחילה על הקל ואחר כך על החמור (ערוה"ש שם ס"ק ה).